

วรรณคดีและเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

องค์ประกอบที่มีผลกระทบต่อคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ก็เห็นจะได้แก่ หลักการนิเทศการศึกษา ความมุ่งหมายของกรรนิเทศการศึกษา กระบวนการนิเทศการศึกษา เทคนิคการนิเทศการศึกษา บทบาท ฐานะ ทักษะและขอบเขตหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ ดังนั้นในการที่จะค้นหาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์จังหวัดครั้งนี้จึงจำเป็นต้องศึกษารายงานและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศศึกษาคงกล่าวข้างต้น ดังต่อไปนี้

ความหมายของกรรนิเทศการศึกษา

ความหมายของกรรนิเทศการศึกษามีผู้ให้คำนิยามไว้หลายท่าน ซึ่งก็มีความสอดคล้องกัน จะแตกต่างกันไปบ้างก็ขึ้นอยู่กับยุคและสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาซึ่งได้มีการวิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ ฉะนั้นความหมายของกรรนิเทศการศึกษาที่เหมาะสม ก็คือ ความหมายในนัยกว้าง ๆ เช่น

วิลเลียม เอช เบอร์ตัน และลีโอ บรึคเนอร์ (William H. Burton and Leo Bruechner) กล่าวว่า " การนิเทศการศึกษา คือ เทคนิคของผู้เชี่ยวชาญในอันที่จะให้บริการเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอนโดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่าย ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความงอกงามและก้าวหน้าการแก่เด็ก " ¹

โทมัส เจ เซอร์จิอิวานนี และโรเบิร์ต เจ สตาร์ราท (Thomas J. Sergiovanni and Robert J. Starratt) ได้สรุปความเต็มของ เบน เว็ม แฮริส

¹William H. Burton and Leo Bruechner, Supervision : A Social Process, 3d ed. (New York : Appleton - Century Co., 1955), p.11.

(Ben M. Harris) เกี่ยวกับความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้ " การนิเทศการศึกษาเป็นเรื่องของการกระทำภายในโรงเรียนโดยอาศัย บุคลากร วัสดุและวิธีการต่าง ๆ เพื่อจูงจูงหมายในการคงไว้หรือการเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานของโรงเรียนให้ไปในแนวทางที่จะส่งอิทธิพลให้บรรลุจุดมุ่งหมายใหญ่ของการสอนในโรงเรียนนั้นคือ มุ่งให้เกิดผลต่อผู้เรียน โดยผ่านบุคคลอื่นและวัสดุ "1

สาย ภานุรัตน์ ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า " การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามอย่างหนึ่งในหลาย ๆ อย่างที่จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษา มีคุณภาพทั้งด้าน การเรียนและการสอน"2

จากความหมายของการนิเทศการศึกษาดังกล่าวมาแล้ว พอจะสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาก็คือ ความพยายามของผู้มีหน้าที่นิเทศการศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งได้ร่วมมือกันที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเรียนการสอน เพื่อให้ครูมีคุณภาพในการปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

หลักการนิเทศการศึกษา

ศึกษานิเทศก์ควรยึดหลักการนิเทศการศึกษาในการปฏิบัติงาน แต่ก็มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักการนิเทศการศึกษา ซึ่งศึกษานิเทศก์จะยึดหลักการใดนั้น ก็คงต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสมตามสภาพปัจจุบันของสังคมและสิ่งแวดล้อมที่จะเอื้อต่อหลักการนั้น ๆ สำหรับศึกษานิเทศก์จังหวัดก็น่าจะต้องพิจารณาถึงหลักการที่นักการศึกษาบางท่านได้ให้แนวคิดไว้ดังนี้

¹Thomas J. Sergiovanni and Robert J. Starratt, Emerging Pattern of Supervision : Human perspectives(New York : McGraw-Hill Book Co., 1971), pp. 3 -4 .

²สาย ภานุรัตน์, " การนิเทศการศึกษาคืออะไร, " คู่มือนิเทศการศึกษา 2508 (พระนคร : แผนกการพิมพ์วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, 2511), หน้า 11.

ฮาโรลด์ พี แอดัมส์ และ แฟรงค์ จี ดิกกี (Harold P. Adams and Frank G. Dickey) ได้เสนอแนวคิดถึงเรื่องหลักการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

การนิเทศการศึกษาต้องเป็นการช่วยให้ครูรู้จักคิดค้นหาวิธีการทำงานอย่างอิสระรู้จักวิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง ช่วยให้ครูเข้าใจแนวปรัชญาการศึกษาที่ถูกต้อง ก่อให้เกิดความมั่นคงและความเชื่อมั่นในตนเองของครู ช่วยให้ครูรู้จักแหล่งวิชาการและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนได้ นอกจากนี้ การนิเทศการศึกษาคงช่วยเผยแพร่กิจกรรมความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียนให้ประชาชนทราบและเข้าใจ¹

จากแนวความคิดของ แอดัมส์ และดิกกี เสนอไว้จะเห็นว่าหลักการนิเทศการศึกษาที่ดีต้องกระตุ้นให้ครูคิดเป็น คัดสนใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง เพราะในการทำงานนั้นครูย่อมประสบปัญหาอยู่เกือบตลอดเวลา ศึกษานิเทศก์ย่อมไม่สามารถจะคอยช่วยแก้ปัญหาให้ได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ศึกษานิเทศก์ต้องแนะนำให้ครูรู้จักใช้ห้องวิทยากรชี้ให้เห็นประโยชน์ของแหล่งวิชาการเหล่านั้น ทั้งยังต้องเป็นผู้ที่จะช่วยประสานสัมพันธ์ให้โรงเรียนกับชุมชนได้เข้าใจซึ่งกันและกัน ประชาชนรู้และเข้าใจกิจกรรมของโรงเรียนและทางโรงเรียนเข้าใจผู้ปกครองของนักเรียน และที่สำคัญยิ่ง การนิเทศการศึกษาน่าจะตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย ส่งเสริมให้ผู้รับการนิเทศมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ บำรุงขวัญให้แก่ครู ดังคำกล่าวของ เลสเตอร์ คัมเบลล์ แอนเดอร์สัน และ ลอเรน เอ แวนไดค์ (Lester W. Anderson and Lauren A. Van Dyke) ว่า " ขวัญ กำลังใจของครูสูง ย่อมทำให้การสอนดีตามไปด้วย"² และการนิเทศการศึกษามีใช้การกระทำที่จะบังเกิดผลรวดเร็วทันใจของค่อยเป็นค่อยไป การสื่อความก็ควรใช้ภาษาง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตรองจนเกินไป ดังแนวความคิดของ โทมัส เฮนรี บริกส์ และ โจเซฟ จัสต์แมน (Thomas Henry Briggs and Joseph Justman) ว่า

¹Harold P. Adams and Frank G. Dickey, Basic Principles of Supervision (New York : American Book Co., 1953), pp. 22 - 41.

²Lester W. Anderson and Lauren A. Van Dyke, Secondary School Administration, (Boston : Houghton Mifflin Co., 1964), p. 330.

การนิเทศการศึกษาควรเป็นการเสริมสร้างและสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการแบบประชาธิปไตยซึ่งควรตั้งอยู่บนหลักการแห่งเหตุผล การนิเทศการศึกษาคงจะหาทางส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของครูตามความสามารถของแต่ละบุคคลให้ดีที่สุด มุ่งถึงสวัสดิการครู และความสัมพันธ์ของหมู่คณะโดยเริ่มตนจากสภาพที่เป็นอยู่และทำให้ดีขึ้นทีละน้อยและเป็นไปเรื่อย ๆ การนิเทศการศึกษาคงมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนและสามารถประเมินผลได้ วิธีปฏิบัติใหม่บรรดามุ่งหมายควรใช้กลวิธีง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตองจนเกินไป เรื่องที่จะนิเทศควร เน้นการพัฒนาวิชาชีพเพื่อการสอนและควรให้เด็กได้รับประโยชน์ความวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้มากที่สุด¹

ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

การที่จะกำหนดความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาของชาติใดภาษาใดก็ตามต่างก็มีจุดหมายปลายทางอันเดียวกันคือ ช่วยครูปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนการสอนให้บังเกิดผลดีแก่ตัวเด็กนักเรียน อาจจะไม่แตกต่างกันไปบ้างในข้อปลีกย่อยอันเกิดจากสภาพเฉพาะสมของสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันไป สำหรับประเทศไทย กรมสามัญศึกษาได้วางระเบียบว่าด้วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2519 ในเรื่องของความมุ่งหมายของงานนิเทศการศึกษา ไว้ดังต่อไปนี้

- (1) เพื่อช่วยให้ครูดำเนินการสอนตามหลักสูตรและให้ได้ผลตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร (2) เพื่อให้ครูได้ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการจัดการศึกษา ทั้งให้สามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้เพื่อให้เกิดผลดีต่อการศึกษานักเรียน
- (3) เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็น (4) เพื่อรักษา วิจารณ์ ส่งเสริม ควบคุมคุณภาพและมาตรฐานการศึกษานานทุกระดับ (5) เพื่อให้ความช่วยเหลือและประสานงานในทางวิชาการแก่กรมเจ้าสังกัด กระทรวง และสถานศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของคณาจารย์ขององค์การระหว่างประเทศ²

¹Thomas Henry Briggs and Joseph Justman, Improving Instruction Through Supervision, (New York : McMillan Co., 1952), pp.130 - 141.

²กรมสามัญศึกษา หน่วยงานศึกษานิเทศก์, ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2519 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2519),

สำหรับนักการศึกษาท่านอื่นก็ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องความมุ่งหมายของ
การนิเทศการศึกษาไว้คล้ายคลึงกัน เช่น สาย ภานุรัตน์ กล่าวว่า

การนิเทศการศึกษามีวัตถุประสงค์หลายประการ คือ เพื่อช่วยให้ครูเข้าใจต้องแท้ใน
วัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อให้ครูเห็นและเข้าใจความต้องการของเยาวชน ช่วย
สร้างครูให้มีลักษณะแห่งการเป็นผู้นำ ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครูในการพัฒนา
การสอนของตน ช่วยเหลือครูใหม่ให้เข้าใจงาน ช่วยประเมินผลงานของครู ช่วยศึกษา
ปัญหาของเด็กเพื่อช่วยประชาสัมพันธ์ ช่วยหมั่นยกปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียนมาพิจารณา
และประการสุดท้าย เพื่อช่วยให้ครูพ้นจากการโง่เขลาเกินขอบเขต¹

จากความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาดังกล่าวข้างต้นมีลักษณะคล้ายคลึงกัน
คือ ให้อาจารย์ช่วยเหลือครูในการพัฒนาการเรียนการสอนในด้าน วิธีสอน วัสดุอุปกรณ์
หลักสูตร การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมถึง ขวัญ และกำลังใจในการปฏิบัติ
งาน แต่ไม่ได้กล่าวถึงสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ เรื่องของการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่าง
โรงเรียนกับชุมชน ดังกล่าวของ บริกส์ และจัสต์แมน (Briggs and Justman) ว่า
" การนิเทศการศึกษามีความมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางอาชีพ การส่งเสริม
ความเจริญของงานของครู การปรับปรุงการสอนของครู และเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดี
ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน " ²

สรุปแล้ว ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาต่างก็เพื่อที่จะพัฒนาความเป็นครู
การจัดการเรียนการสอน หลักสูตร มาตรฐานการศึกษาอันเป็นผลต่อความเจริญของงานของ
ตัวเด็กนักเรียน โดยอาจจะใช้วิธีการใดหลายอย่าง อาทิ เช่น การประชุมอบรมครู การเยี่ยม
ชม การจัดกิจกรรม การทดลองหลักสูตร การแลกเปลี่ยนแนวความคิดทางการศึกษา การให้ครู

¹สาย ภานุรัตน์, " หลักการนิเทศการศึกษา, " คู่มือการนิเทศการศึกษา 2508
(พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2509), หน้า 28 - 36.

²Briggs and Justman, Improving Instruction Through Supervision,.

มีโอกาสดหาความรู้เพิ่มเติมในทุกทางที่เกี่ยวกับการศึกษา การนิจรรณาเลือกครูที่เหมาะสม
เข้าทำงาน และการส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีอันดีระหว่างครู นักเรียนและผู้ปกครอง
ประชาชนในชุมชนของตน เป็นต้น

แนวความคิดและผลการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์

ผู้มีหน้าที่นิเทศการศึกษาสำหรับในประเทศไทยมีมากมาย อาทิ เช่น ผู้บริหาร
โรงเรียน หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ศึกษาธิการอำเภอ ผู้อำนวยการการประถมศึกษา
จังหวัด ศึกษาธิการเขต และบุคลากรอื่น ๆ ในวงการการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่
นิเทศการศึกษา แต่ผู้มีหน้าที่นิเทศการศึกษาโดยตรงคือ ศึกษานิเทศก์ (Educational
Supervisors) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการที่จะค้นหาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ
ศึกษานิเทศก์จังหวัดที่ได้มาจากความคิดเห็นของผู้รับถวายนิเทศอันได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน
และครูผู้สอนในระดับประถมศึกษาในเขตการศึกษา ๑ ดังกล่าวแล้วว่า คุณลักษณะของศึกษา
นิเทศก์จะเป็นเช่นไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ บทบาท ฐานะ ทักษะ และหน้าที่ของศึกษานิเทศก์รวม
ไปถึงกระบวนการและเทคนิคการนิเทศการศึกษาคด้วย ดังจะกล่าวถึงดังต่อไปนี้

ศึกษานิเทศก์ต้องมีบทบาทของความเป็นผู้นำ ผู้ประสานงาน ผู้บริการ เป็นที่ปรึกษา
ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือแก่ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา ดังกล่าวของ
ไสลภ จันทรมัย ว่า " ศึกษานิเทศก์เป็นผู้ที่ให้ความร่วมมือแก่ครูหรือครูใหญ่โดยสม่ำเสมอ
เป็นผู้ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับฝ่ายบริหารการศึกษา เป็นผู้นำทางวิชาการ สามารถนำ
เอาความรู้ เทคนิคใหม่ ๆ มาเผยแพร่ ให้ครูเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการของผู้บริหาร ใ้การ
ช่วยเหลือแก่โรงเรียนในกิจกรรมด้านต่าง ๆ และเป็นหน้าที่โดยตรงคือ บทบาทในการนิเทศ
ซึ่งมีความสำคัญมากเช่นเดียวกัน " ¹ และจากการประชุมหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ทั่วราชอาณาจักร
จักร ระหว่างวันที่ 13 - 17 ธันวาคม 2520 ทำให้ทราบว่า " ศึกษานิเทศก์มีบทบาท

¹ไสลภ จันทรมัย, " บทบาทของศึกษานิเทศก์กับครูในโรงเรียนประถมศึกษา ",

4 ประการ คือ บทบาทในด้านการบริการ บทบาทในการประสานงาน บทบาทในฐานะผู้ตรวจ และบทบาทในฐานะผู้นำ ^๓1

เนื่องจากลักษณะงานที่ต้องติดต่อเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย และมีทั้งงานภาคสนาม และงานประจำสำนักงาน ศึกษานิเทศก์จึงมีหลายบทบาทซึ่งจะโรยบทบาทใดก็แล้วแต่สถานการณ์ เวลา หรือโอกาสอันควร เมื่อศึกษานิเทศก์ทราบบทบาทของตนแล้ว คุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ ก็ย่อมจะเรียงเบนไปตามบทบาทดังกล่าว

การนิเทศการศึกษาจะได้ได้รับผลสูงสุดในการปรับปรุงการเรียนการสอน ศึกษานิเทศก์ ควรมีทักษะที่จำเป็นหลายประการ ดังเช่น ซารี มดีตีรี ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับความรู้ 4 และทักษะ 4 ที่ศึกษานิเทศก์ควรมี ดังนี้

ความรู้ที่หนึ่ง ว่าด้วยการจัดการ (Business Management) นับตั้งแต่การกำหนด บุคลากรตามหน้าที่ความรับผิดชอบในโครงสร้างของงานนิเทศในระดัจังหวัด การจัดและ อำนวยการความสะดวกในการปฏิบัติงาน การจัดสำนักงาน การควบคุมระบบงาน ความรู้ เกี่ยวกับระเบียบ คำสั่ง กฎหมาย และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ความรู้ที่สองว่าด้วย พฤติกรรมของมนุษย์ (Human Behavior) ศึกษานิเทศก์ต้องเข้าใจพฤติกรรมของ มนุษย์ ความรู้ที่สามว่าด้วยหลักสูตร (Curriculum Development, Implementation) ความรู้ที่สี่ว่าด้วยการบริหารงาน (Organization Development) คือเข้าใจกระบวนการที่พยายามปรับปรุงความสามารถขององค์กรนั้น เพื่อให้ทันสมัยอยู่เสมอ

ทักษะ 4 โคนก ทักษะในทางเทคนิค (Technical - managerial skills) คือทักษะในด้านการเงินและบัญชี การจัดหา (การซื้อและการจ้าง) งานบริหารบุคคล ระเบียบสารบรรณ การจัดระบบงาน เป็นต้น ทักษะในการครองคน (Human - managerial skills) คือทักษะในการกระตุ้นหรือจูงใจให้ทำงานตามแผนที่และ ความรับผิดชอบ การติดต่อประสานงาน การแสดงสภาพผู้นำ การรู้จักประนีประนอม การสร้างขวัญ ทักษะในการจัดการศึกษา (Technical - educational skills)

¹ กรมสามัญศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์, งานศึกษานิเทศก์ (กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2520), หน้า 49 - 51.

คือ ทักษะในการจัดการเรียนการสอนให้บังเกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ทักษะในการสร้างความคิด (Speculative - creative skills) คือ ทักษะในการคาดการณ์ล่วงหน้า ในลักษณะที่สามารถทำให้องค์การปฏิบัติงานตามหน้าที่และความรับผิดชอบได้อย่างสมบูรณ์¹

จากคำกล่าวข้างต้น เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับบทบาทของศึกษานิเทศก์แล้วจะเห็นว่า เป็นความรู้อะไรและทักษะที่หนึ่งบังเกิดขึ้นและจำเป็นจะต้องมีไปตามบทบาทดังกล่าวแล้ว

นอกจากนี้ศึกษานิเทศก์ยังต้องมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับขอบเขตหน้าที่ที่รับผิดชอบ เพราะศึกษานิเทศก์ต้องปฏิบัติงานตามหน้าที่ ดังที่ หน่วยงานศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาได้วางระเบียบเกี่ยวกับหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2519 ดังนี้

หน้าที่ของศึกษานิเทศก์

1. นิเทศการสอนและบริหารงานวิชาการ หรือเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการในสถานศึกษาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบ
2. ตรวจสอบและควบคุมสถานศึกษาในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ตามที่กฎหมายระบุไว้
3. ศึกษา ทดลอง วิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนทางวิชาการ ตลอดจนการบริหารการศึกษา
4. ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตร แบบเรียน หนังสือประกอบการเรียน แบบการสอนหรือแนวการสอนให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน
5. จัดทำคู่มือหลักสูตร เอกสารวิชาการและวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน
6. ปรับปรุง ส่งเสริม คุณภาพของการเรียนการสอน และการบริหารการศึกษาโดยใช้นวัตกรรมทางการศึกษาต่าง ๆ
7. จัดประชุม อบรม สัมมนา ครูอาจารย์หรือผู้บริหารการศึกษา เพื่อส่งเสริมงานทางวิชาการ
8. ประเมินผลงานทางด้านวิชาการ

¹ ชารี มัสรี, การนิเทศการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร : กรมการพิมพ์, 2523), หน้า 64 - 70 .

- 9. เสนอแนะและให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่กรมสามัญศึกษา
- 10. งานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย¹

จากระเบียบดังกล่าวจะเห็นว่าศึกษานิเทศก์ต้องนิเทศการศึกษา ปรับปรุงส่งเสริมช่วยเหลือครูทุกวิถีทางที่จะนำมาซึ่งความเจริญของงานในด้านการศึกษา ต้องมีคุณลักษณะเป็นนักวิจัย นักพัฒนา ผู้บริการ ผู้บริหาร เป็นนักประชาสัมพันธ์ ผู้ประสานงาน และเป็นผู้ประเมินผลการศึกษาคด้วย ศึกษานิเทศก์จึงต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้กว้างขวาง และเป็นคนหูโต ตาแหลม ปากเล็ก ซึ่งมีความหมายว่าเป็นพหุสัจจะ² (Resourcefulness) คือได้ยินได้ฟังมาก มีตาแหลมก็คือนเป็นผู้มองปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้ล่วงหน้า มองการณ์ไกล มองโลกในแง่ดีเสมอ ปากเล็กคือพูดในสิ่งที่ควรพูดไม่โอ้อวด

จากบทบาทและหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ดังกล่าว ในการที่ศึกษานิเทศก์จะประสบผลสำเร็จในเวลาซึ่งการงานของตน ก็ต้องขึ้นอยู่กับว่าศึกษานิเทศก์เหล่านั้นจะรู้จักเลือกใช้เทคนิคการนิเทศและกระบวนการนิเทศที่เหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อม เวลาและโอกาสได้เหมาะสมเพียงใด เทคนิคการนิเทศการศึกษานี้ที่น่าสนใจสำหรับศึกษานิเทศก์จังหวัดควรจะใช้ เช่น ของ สาย ภาณุรัตน์ ได้เสนอไว้ดังนี้

003810

1. เทคนิคการเสนอแนะ ซึ่งได้แทนการบอกคำสั่งบังคับ และได้แนะให้ทราบความจำเป็น
2. เทคนิคสาริต โดยการลงมือทำเป็นตัวอย่างและสั่งปฏิบัติให้แก่ผู้ร่วมงาน
3. เทคนิควิทยุวิจัย คือ ปล่อยให้แสดงออกมาโดยหมด แล้วจึงเก็บส่วนที่ขาดให้
4. เทคนิคชวนเขาทำ สันทนาการหลักการและวิชาการแล้วเติมเต็มความรู้ให้
5. เทคนิคแพร่พิมพ์ เสนอสิ่งที่น่าสนใจและแนะวิธีแก้ปัญหาค
6. เทคนิคปลุกมชาภิยม ช่วยในเรื่องส่วนตัวบ้าง ปฏิบัติงานเพื่อเด็กนักเรียน
7. เทคนิคผ่อนชนมนมเนย คือผ่อนปัญหาทางาย ๆ ไรแอกอน แล้วค่อยไทยากขึ้นเป็นลำดับ และช่วยแก้ปัญหาคาง ๆ จนเป็นที่พอใจ³

¹กรมสามัญศึกษา หน่วยงานศึกษานิเทศก์, ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2512, หน้า 4 - 5.

²ซารี มณีศรี, การนิเทศการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2, หน้า 58.

³สาย ภาณุรัตน์, หลักการนิเทศการศึกษา, หน้า 83 - 84.

ประกาศ แสดงเพชร ก็ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับ เทคนิคของการนิเทศการศึกษา
ไว้ดังนี้

1. การเยี่ยมชั้นเรียน
2. การแนะนำเป็นรายบุคคล
3. การประชุมกลุ่ม
4. การประชุมเชิงปฏิบัติการ
5. การให้ครูสังเกตการสอน
6. การใช้เอกสาร
7. การใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน
8. วิธีอื่น ๆ เช่น การประเมินผลครูใหม่ การส่งครูเข้าอบรม การให้คำปรึกษา การศึกษาเพิ่มเติมภาคฤดูร้อน การจัดดูศึกษาปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา การวิจัย การพัฒนาฯ การใช้สื่อนานาชาติ ตลอดจนการศึกษางานต่าง ๆ¹

ซึ่งเทคนิคดังกล่าวแล้วก็มีผลสอดคล้องกับวิธีการนิเทศที่ เบอร์ตัน และบรัคเนอร์
(Burton and Bruechner) ได้เสนอไว้ว่า

วิธีการนิเทศที่จะถือว่าเป็นเทคนิคในการปรับปรุงการสอนมีสองวิธี วิธีแรก คือ วิธีนิเทศเป็นกลุ่ม วิธีที่สองคือ วิธีนิเทศเป็นรายบุคคล วิธีนิเทศเป็นกลุ่มแบ่งย่อยเป็นหลายวิธีคือ การประชุมปฏิบัติการ การนิเทศในรูปคณะกรรมการต่าง ๆ การประชุม การให้ปรึกษาด้วยกันเป็นกลุ่ม การใช้เอกสารให้ความรู้แก่ครู การสังเกตและการพัฒนาการศึกษา เป็นต้น ส่วนวิธีนิเทศเป็นรายบุคคลโดยเทคนิคการรวมสอน รวมแก้ปัญหา รวมปรึกษาหารือเป็นรายบุคคลไปสังเกตและให้ครูไปเยี่ยมเยียนซึ่งกันและกัน เป็นแผน²

การเลือกว่าจะใช้เทคนิคการนิเทศการศึกษานับไหนนั้นศึกษานิเทศก์พึงพิจารณาถึงความเหมาะสม เว้น ความสะดวก ประหยัด และควรจะได้เลือกใช้วิธีการที่เห็นว่าคุ้มค่า คำนึงเวลามากที่สุด เทคนิคที่ใช้กันปัจจุบันนี้นิยมใช้เทคนิคที่เป็นวาจาเป็นสำคัญ ที่รองลงมาก็เป็น การลงมือทำใหญ่ แต่สิ่งที่ควรคำนึงเป็นอย่างยิ่งก็คือไม่มีเทคนิคการนิเทศการศึกษานับไหน

¹ กรมสามัญศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์, ประมวลผลความการนิเทศการศึกษา
ปี 2520 , หน้า 222 - 230.

² Burton and Bruechner, Supervision : A Social Process, p.17.

ที่เป็นวิธีที่ดีที่สุด ควรจะขึ้นอยู่กับโอกาส เวลา สภาพสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงวัตถุประสงค์ต่าง ๆ จะเอื้อต่อการนี้เทศเพียงใด แต่ควรตระหนักให้ทีว่าจะใช้เทคนิคใดนั้นก็ต้องให้บรรลุเป้า ประสงค์ของการนี้เทศเป็นสำคัญ

องค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อคุณลักษณะของศึกษานี้เทศก็คือ กระบวนการนี้เทศการศึกษาซึ่งเป็นแบบแผนของการนี้เทศการศึกษาที่ลำดับขั้นตอนไว้ต่อเนื่องกันอย่างมีระเบียบ มีลำดับขั้นตอนการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน พร้อมด้วยเหตุผลและความ เป็นไปได้ กระบวนการนี้เทศการศึกษาช่วยให้ศึกษานี้เทศปฏิบัติกิจการได้สำเร็จลุล่วงไปอย่าง มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เบน เอ็ม แฮริส (Ben M. Harris) ได้เสนอกระบวนการนี้เทศการศึกษา ไว้ 5 ประการ คือ " กระบวนการวางแผน (Planning Process) กระบวนการจัด ระเบียบงาน (Organizing Process) กระบวนการโน้มนำ (Leading Process) กระบวนการควบคุมงาน (Controlling Process) และกระบวนการประเมินผลงาน (Assessing Process)¹

จากกระบวนการดังกล่าวของ แฮริส ก็คือ กระบวนการบริหารนั่นเอง เมื่อนำไป เปรียบเทียบกับกระบวนการบริหารของสมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา (The American Association of School Administrators) ได้เสนอไว้คือ " การ บริหารจะต้องมีการวางแผนก่อน แล้วจึงจัดหาทรัพยากร เมื่อได้ทรัพยากรมาแล้ว ต้องมีการ กระตุ้นส่งเสริม ขณะเดียวกันก็ต้องมีการประสานงานและประเมินผลการปฏิบัติงานด้วย "²

¹ Ben M. Harris, Supervisory Behaviour in Education, 2d ed. (Eaglewood Cliffs : Prentice - Hall, 1974), p.2.

² American Association of School Administrators, Staff Relations in School Administration (Washington, D.C. : The American Association, 1955), p.17.

ฉะนั้นศึกษานิเทศก์จะลงมือปฏิบัติงานตามบทบาทและหน้าที่หรือจะใช้เทคโนโลยีใดนั้นก็ต้องดำเนินการไปอย่างมีกระบวนการคือจะต้องมีการวางแผน การเตรียมอุปกรณ์ การจัดระเบียบงาน ขึ้นแนวทางการและประสานงานให้ผู้เกี่ยวข้องได้เข้าในงาน การใช้แรงจูงใจ การสร้างมนุษยสัมพันธ์ การควบคุม ตลอดจนการประเมินผลการทำงานด้วย

งานการนิเทศการศึกษาเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น ความสำเร็จในการนิเทศจะเกิดขึ้นก็โดยการ เปลี่ยนพฤติกรรมของบุคลากรทางการศึกษาในการปรับปรุงการเรียนการสอนในห้องเรียน ผลสำเร็จนี้จะมีได้ก็ด้วยศึกษานิเทศก์ใช้ความสามารถของตนเองทุกด้าน ศึกษานิเทศก์ผู้ประสบความสำเร็จจะต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติด้าน บุคลิกลักษณะ ดังกล่าวของ ชารี มณีศรี ได้เสนอไว้ดังนี้

- คุณสมบัติด้านบุคลิกลักษณะ (Personal characteristics)
1. สร้างศรัทธาความเชื่อดีให้เกิดขึ้น ศึกษานิเทศก์มีความสัมพันธ์กับครูโดยตำแหน่งทางการไหลลื่น(วิชาการ) มากกว่าความสัมพันธ์ด้านอำนาจ(Authority)
 2. เห็นอกเห็นใจคนอื่น (Sympathy & Sensitivity)
 3. ความกระตือรือร้น (Enthusiasm)
 4. การมองโลกในแง่ดี (Feeling of adequacy)
 5. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Originality)
 6. มีอารมณ์ขัน (sense of humor)
 7. มีสุขภาพดี (Physical vigor)
 8. สามารถประเมินค่าราคาสิ่งของ (Sense of relative value)
 9. ความจริงใจ (Sincerity)
 10. เป็นหาเหตุจจะ(Resourcefulness) คือเป็นผู้ได้เงินได้ทั้งยามาก¹

นอกจากนี้ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2519 ได้กำหนดคุณสมบัติของศึกษานิเทศก์ไว้ดังนี้

ศึกษานิเทศก์ต้องมีคุณสมบัติตรงตามคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งที่กำหนดไว้ในบัญชีมาตรฐาน กำหนดตำแหน่งข้าราชการครูทายพระราชาคณะผู้ศึกษาดูการและระเบียบราชการครูและ

¹ ชารี มณีศรี, การนิเทศการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2, หน้า 55 - 58.

คุณสมบัติอื่น ๆ ประกอบ ดังนี้

1. มีประสบการณ์ในการสอนวิชาที่จะนิเทศมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปีหรือมีคุณวุฒิในงานที่เจนิเทศหรืองานบริหารการศึกษา
2. มีประวัติการปฏิบัติงานดีเยี่ยม
3. มีบุคลิกลักษณะดี เหมาะสมที่จะทำหน้าที่ผู้นำทางวิชาการและบริหารการศึกษา เช่น เป็นผู้มีความสามารถสูง มีผลงานในวิชาที่จะนิเทศปรากฏ มีความคิดริเริ่มดี มีมนุษยสัมพันธ์ดี เป็นต้น
4. มีความประพฤติดี เหมาะสมที่จะเป็นแบบอย่างของครูได้
5. เป็นผู้ที่ครูเชื่อมั่นได้ สรรพวิชา ในความรู้ ความสามารถโดยยึดถือผลงานเป็นเกณฑ์

จากคุณสมบัติดังกล่าว เป็นการยากที่จะกำหนดตายตัวลงไปว่า คุณสมบัตินั้น ๆ เป็นคุณลักษณะที่ดีของศึกษานิเทศก์ เพราะงานการนิเทศการศึกษาเป็นงานที่เกี่ยวข้องพันหลายด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับบุคคล การมีมนุษยสัมพันธ์เข้าใจคนอื่น เห็นอกเห็นใจคนอื่น เป็นสิ่งที่ศึกษานิเทศก์ถึงกระทำซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า การสร้างมนุษยสัมพันธ์เป็นศิลปะ (Art) อย่างหนึ่ง ซึ่ง เคิธ เดวิส (Keith Davis) กล่าวถึงความสำคัญของมนุษยสัมพันธ์ไว้ 4 ประการ คือ " เคารพนับถือบุคคลอื่น (Human Dignity) ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) การให้ความสนใจซึ่งกันและกัน (Mutual Interest) และแรงจูงใจ (Motivation) ดีกว่าใช้อำนาจบังคับ (Authority)²

อรุณ ภัทรรณ โฉกกล่าวถึงเรื่องมนุษยสัมพันธ์ว่า

... เป็นวิชาที่ว่าด้วยมนุษย์ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ที่เรียนกันไม่รู้จัก เพราะสภาพของสังคมมนุษย์วิวัฒนาการมาเป็นลำดับและก้าวหน้าไปอีกมาก มนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) วิชาที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เป็นวิชาที่ว่าด้วยการสร้างความเข้าใจอันดี เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดี เกิดความพอใจ เกิดความรักใคร่ การที่คนเราจะอยู่ร่วมกัน

¹ กรมสามัญศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์, ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2519, หน้า 8.

² Keith Davis, Human Relations in Business (New York : McGraw - Hill, 1957), p.12.

ต้องอาศัยความรัก ความเข้าใจอันดีต่อกัน เมื่อเขารักและเข้าใจเราก็คงรักและเข้าใจเราก็จะเกิดความรู้สึกอยากช่วยเหลือให้ความร่วมมือสนับสนุนด้วยความเต็มใจและจริงใจ¹

การที่จะให้ผู้ที่ศึกษาในหลักสูตรปฏิบัติงานด้วยมีความเคารพ ศรัทธาในความรู้ ความสามารถอย่างจริงใจ ก็ต้องสร้างความรักให้บังเกิดในตัวของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับตัว ซึ่งก็น่าจะมีหลักในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีที่ศึกษาในหลักสูตรทิ้งยึดเอาไว้ เช่น ซารี มดีศรี ได้เสนอไว้ดังนี้

1. ขอมรับกับถือคนอื่น ไม่คุยหมิ่น เหยียดหยาม
2. รุบทน ประมาทคน
3. เข้าใจคนอื่น เห็นอกเห็นใจผู้อื่น
4. ขอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น
5. มีความอดทน มีความมั่นคงในอารมณ์
6. มีความจำดี เช่น สามารถจำชื่อคนอื่นได้ดี
7. มองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน
8. มั่นใจ มีความจริงใจตลอดเส้นในการช่วยเหลือเมื่อมีโอกาส
9. เป็นคนเที่ยงตรง เปิดเผย ตรงไปตรงมา
10. มีความแนบเนียนในการติดต่อและถ่อมตน²

ถึงอย่างไรก็ตามสิ่งที่กล่าวมาข้างทั้งหมดจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะนำมาซึ่งคุณลักษณะของศึกษาในหลักสูตร เราก็คงไม่สามารถจะกำหนดได้แน่ชัดลงไปว่าคุณลักษณะที่ดีของศึกษาในหลักสูตรเป็นอย่างไร นอกจากมีนักการศึกษาทางท่านได้เสนอคุณลักษณะของศึกษาในหลักสูตรไว้อย่างกว้าง ๆ พอที่ศึกษาในหลักสูตรทั้งหลายทิ้งยึดไว้ซึ่งก็มีทั้งแนวคิดและผลงานการวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น ซารี มดีศรี ได้เสนอไว้ว่าโดยทั่วไปที่ศึกษาในหลักสูตรที่ดีควรมีคุณลักษณะ ดังนี้

¹อรุณ รักธรรม, หลักมนุษยสัมพันธ์กับการบริหาร (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2517), หน้า 35.

²ซารี มดีศรี, การนิเทศการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2, หน้า 96 - 97.

เป็นผู้ประสานงานที่ดี มีความรู้ในหลักการนิเทศเป็นอย่างดี มีความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เป็นผู้แนะนำและดูตามที่ดี ทัศนคติในหลักปรัชญาชีวิตไทย ไม่เป็นศูนย์กลาง วางท่าใหญ่โต ให้ความสำคัญและเป็นที่ยอมรับของครูได้เป็นอย่างดี เป็นผู้รักษาความลับ เมื่อพบข้อบกพร่องของครูใหม่แนะนำแก่ครูโดยตรง เป็นผู้มีความระมัดระวังในการวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ เป็นผู้ที่ตระกรูให้ความไว้วางใจได้ เป็นคนเปิดเผยเข้าใจมนุษย์¹

ประจวบสุข อาชาวอ่ารุง ได้เสนอความเห็นว่าคุณศึกษานิเทศก์ควรมีสลักษณะ ดังนี้

1. ต้องปลุกฝัง เป็นญาติที่ดี เพื่อทำงานร่วมกับครูแต่ละคน
2. ต้องสามารถทำให้อีกฝ่ายหนึ่งไว้วางใจตน
3. ต้องเป็นผู้ที่เห็นใจผู้อื่นและตั้งใจทำงานจริง
4. ต้องเป็นคนเปิดเผยไม่มีอุปทาน
5. ต้องสามารถแนะนำให้ครูแก้ปัญหาได้
6. ควรมีความอดทน ตั้งใจ และต้องสามารถทำงานได้โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยจนกว่าจะได้รับผลที่ต้องการ
7. ควรเป็นผู้จัดแจงในการสอนอย่างใกล้ชิด
8. ทำให้เป็นผู้ที่เชื่อถือของกระทรวง คณะครูและเพื่อนร่วมงาน
9. ปฏิบัติหน้าที่การงาน และปฏิบัติต่อหมู่คณะด้วยใจรักอาลัย
10. เข้าใจพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูและระหว่างครูกับผู้บริหารโรงเรียน
11. รู้จักเคารพวิทยุติ ความจัดเจน ค่าแห่งและยศ แต่ไม่ละโอกาสที่จะทวงเหลือบุคคลอื่น ทุกชั้น ทุกวัยและทุกตำแหน่ง
12. พยายาม หากเมื่อไรที่จะปรับปรุงสมรรถภาพของตนเองให้ดีขึ้น
13. เป็นผู้ที่กว้างขวางต่อผู้อื่นและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
14. ไม่ละโอกาสที่จะทดลองความคิดใหม่ ๆ
15. ยินดีรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ เก็บใจที่จะเรียนรู้จากผู้อื่น
16. ใคคำติ ชมเชยแก่ผู้ใดควรจะได้รับชม
17. ควรยกย่อง ชมเชย เมื่อจะเป็นประโยชน์แก่บุคคลที่ได้ช่วยอง
18. ใคข้อเสนอนะทามความ เป็นจริงและจากการสอบถาม
19. ปรับปรุงความคิดทั่ว ๆ ไป ใคไรกับสถานการณ์เฉพาะเรื่อง
20. เอาใจใส่ค้นหาเหตุผลของปัญหาขงยากต่าง ๆ²

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

² ประจวบสุข อาชาวอ่ารุง, คู่มือศึกษานิเทศก์ (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2496), หน้า 24-27.

สำหรับกรมสามัญศึกษาเอง ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งศึกษานิเทศก์มานั้นได้กำหนดคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ จากที่ประชุมศึกษานิเทศก์สังกัดกรมต่าง ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2499 ถึงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2499 ณ วิทยาลัยหมู่บ้านจอมบึง ที่ประชุมได้รับหลักเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลเข้าเป็นศึกษานิเทศก์ ต้องมีคุณลักษณะดังนี้ " มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีลักษณะเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย มีไหวพริบว่องไวเฉลียวฉลาด เป็นที่ไว้วางใจได้ มีความมานะ อุตสาหะเสียสละเพื่อการทำงาน มีสุขภาพดีทั้งกายและทางใจ มีใจกว้างขวาง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น พยายามแสวงหาความรู้เพิ่มเติม และปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นเสมอ"¹

จอห์น ไมเนอร์ กวินน์ (John Minor Gwynn) ได้กล่าวถึงลักษณะของศึกษานิเทศก์ไว้ดังนี้

- มีความเข้าใจเด็กและครู
- มีมนุษยสัมพันธ์เพื่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น
- มีความรู้เกี่ยวกับสาขาในวิชาชีพอื่นต่าง ๆ อย่างมีศิลปะในการถ่ายทอด
- เป็นผู้ประสานงานที่ดี
- มีความรู้ในทางการวัดผลและการประเมินผลการศึกษา
- รู้จักส่งเสริมหรือสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ผู้อื่นทำงาน
- มีความเป็นกันเองกับผู้ที่เกี่ยวข้อง
- มีความรู้ในการวางแผน ปรับปรุงหลักสูตรและการวิจัยการศึกษา
- ต้องมีความคุ้นเคยกับระบบการบริหารของโรงเรียนมัธยม นักรับและประชาชนในท้องถิ่น²

จอห์น แฮนน์ ฮิกส์ (John Hanne Hicks) ได้ตั้งแบบสอบถามไปตามครูเกือบ 700 คน เกี่ยวกับคุณสมบัติหรือคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ว่าควรจะเป็นอย่างไร ผลปรากฏว่า " ต้องเป็นคนรู้จักปรับตัว ในการทำงานต้องรู้จักยืดหยุ่นได้ ต้องเป็นคนรู้จักหลัก

¹ ของ ศรีจันทร์, " เกณฑ์การคัดเลือกบุคคลเข้าเป็นศึกษานิเทศก์ " คู่มือ
นิเทศการศึกษา (ระชนว : โรงพิมพ์นาบิจกิจ, 2502), หน้า 9 - 10.

² John Minor Gwynn, Theory and Practice of Supervision
(New York : Dodd, 1961) , pp. 27 - 33.

ในการร่วมมือในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ในการนิเทศการศึกษาของรู้จักวิธีการทางวิทยาศาสตร์
ต้องเป็นคนที่รู้จักคิดอย่างฉลาด รู้จักคิดทั้งแบบวิเคราะห์และสังเคราะห์ ต้องเข้าใจสิ่งที่บ้าน
มาแล้ว เพื่อนำไปเป็นสาเหตุในการพัฒนาแก้ปัญหาต่อไป"¹

และอีก 7 ปีต่อมา เบอร์นาร์ค เจ ลอนสเดล (Bernard J. Lonsdale)
ได้วิจัยว่าคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ควรเป็นดังนี้ " มีความรู้ดี เช่น ทางด้านการสอน
จิตวิทยาและการถ่ายทอด มีความอดทน มีมนุษยสัมพันธ์ เข้ากับผู้อื่นได้ รู้จักปรับปรุงตนเอง"²

สำหรับผลการวิจัยภายในประเทศนั้น ดังศักดิ์สุบรรณ ดังกาสินธุ์ ได้วิจัยเรื่องบทบาท
ของศึกษานิเทศก์ในทัศนะของครูผู้ได้รับการนิเทศ ผลการวิจัยสรุปว่า

1. เกี่ยวกับอำนาจบังคับบัญชาของศึกษานิเทศก์ในทัศนะของครูพบว่า ครูรู้สึกว่
ศึกษานิเทศก์มีอำนาจบังคับบัญชาครู
2. ครูส่วนมากต้องการให้พิเศษแบบประชาธิปไตย
3. เกี่ยวกับหลักการโจมตีมนุษยสัมพันธ์และลักษณะผู้นำของศึกษานิเทศก์ในทัศนะของครู
พบว่าทั้งสองอย่างนั้นเป็นเครื่องเกื้อกูลอย่างดีต่อการนิเทศทำให้ครูไว้วางใจในตัว
ศึกษานิเทศก์
4. เกี่ยวกับฐานะทางตำแหน่งต่าง ๆ ของศึกษานิเทศก์ พบว่ามีผลกระทบกระเพื่อมต่อ
ประสิทธิภาพของการนิเทศการศึกษา กล่าวคือ ถ้ามีวิทยุติ ระดับการศึกษา ฐานะ
เศรษฐกิจ ความสามารถ ประสบการณ์ในการทำงาน และมีฐานะทางสังคมสูง ครูมี
แนวโน้มที่จะเชื่อถือและปฏิบัติตามมากกว่าศึกษานิเทศก์ที่มีฐานะดังกล่าว³

¹John Hanne Hicks, Educational Supervision in Principle and Practice (New York : Ronald Press, 1960)? pp. 7 - 8.

²Bernard J. Lonsdale, Supervision Principles and Methods (New York :
'Woman' s Press , 1967), pp. 204 - 205.

³ดังศักดิ์สุบรรณ ดังกาสินธุ์, " บทบาทของศึกษานิเทศก์ในทัศนะของครูผู้ได้รับ
การนิเทศ." (วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิตทางรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2512) (อัคราเนา), หน้า 121 - 125.

ต่อมาในปี พ.ศ. 2515 ซึ่งเทพ ทองสถิตย์ ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของครูประถมศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ พบว่า

1. ครูมีความเห็นว่าศึกษานิเทศก์ควรปีอายุระหว่าง 30 - 50 ปี วุฒิทางการศึกษาอย่างต่ำปริญญาตรี มีประสบการณ์ในการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี
2. การปฏิบัติงานจริงของศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับการนิเทศตรวจเยี่ยมโรงเรียน ชั้นเรียน สังเกตการสอน การประชุมครู การแนะนำด้านการเรียนการสอน เรื่องที่จะทำการนิเทศ แนะนำ การพบปะสังสรรค์กับครู ปรากฏว่าศึกษานิเทศก์ปฏิบัติโดยเกิดความภาคภูมิใจและไม่สนใจความตองการของครู
3. สิ่งที่ครูต้องการให้ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติ หรือช่วยเหลือแนะนำให้แก่ ปฏิบัติกันเองกับครู ไม่ปฏิบัติตนเป็นผู้บังคับบัญชา ต้องการให้เขาสังเกตการสอน สาธิตการสอนแนะนำวิธีสอนใหม่ ๆ แนะนำวิธีทำอุปกรณ์ แนะนำเกี่ยวกับการประเมินผล
4. ทางด้านการปฏิบัติตนของศึกษานิเทศก์ในคาบ มนุษยสัมพันธ์ การให้กำลังใจ การประสานงาน การแบ่งงาน การรับฟังเหตุผลและมีความเป็นประชาธิปไตย ส่วนมากศึกษานิเทศก์ปฏิบัติได้ใกล้เคียงกับความตองการของครู แต่การแสดงตนเป็นกบฏคนใจร้ายเรื่องผู้อื่นยังปรากฏอยู่ซึ่งครูไม่ต้องการ¹

จากแนวคิดและผลการวิจัยดังกล่าว ถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นว่านักการศึกษาเหล่านั้นต่างก็เสนอแนวคิดหรือผลการวิจัยที่ครอบคลุมคุณลักษณะทั้ง 4 ด้าน ที่ผู้วิจัยกำลังค้นหาจากความคิดเห็นของผู้รับการนิเทศ อันได้แก่ ด้านการปฏิบัติงาน ด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความประพฤติศีลธรรมและจรรยา เช่น ศึกษานิเทศก์จะต้องมีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน จะต้องมีบุคลิกลักษณะที่จะนำครู เป็นผู้ประสานประโยชน์ มีบุคลิกภาพดี มีมนุษยสัมพันธ์อันดีอย่างมีศิลปะกับผู้รับการนิเทศและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางการนิเทศ ตลอดจนมีความประพฤติเป็นที่ยอมรับนับถือ ของบรรดาเพื่อนครูและคนอื่นทั่วไป ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความปรารถนาเป็นอย่างมากที่จะทราบความต้องการของผู้รับการนิเทศในเรื่องเกี่ยวกับคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์จังหวัด เพื่อความเข้าใจอันดีต่อกัน การยอมรับนับถือ

¹ ซึ่งเทพ ทองสถิตย์, "ความคิดเห็นของครูประถมศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515) (ฉบับสำเนา), หน้า จ - ฉ.

ซึ่งกันและกันอย่างจริงใจ และที่สำคัญยิ่งเพื่อเป็นแนวทางให้เด็กบ้านเกิดจังหวัดทั้งหลาย
ได้ปรับปรุงตนเองให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถอันเป็นที่พึงประสงค์ของผู้รับการ
นิเทศต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย